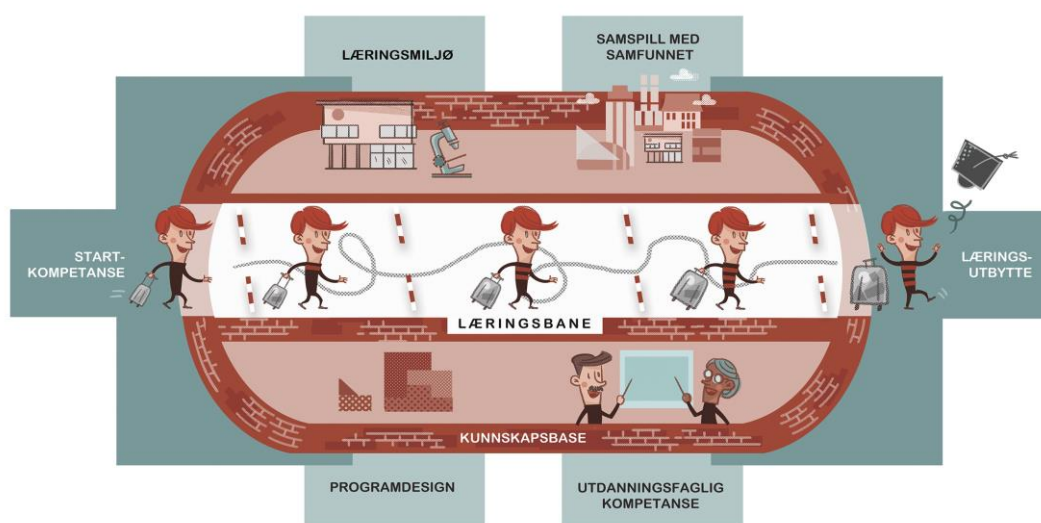

UTKAST

NOKUTs studienære kvalitetsarbeid

NOKUT skifter fokus i sitt kvalitetsarbeid. Studentenes læringsbane – den veien studentene går fra opptak til ferdig kandidat – blir kjernen i NOKUTs fremtidige kvalitetsarbeid.

Innledning

Dette dokumentet beskriver NOKUTs målsetninger for arbeidet med kvalitet i utdanning og NOKUTs studienære kvalitetsarbeid.

Med utdanningskvalitet mener NOKUT kvaliteten og relevansen på lærestedenes tilrettelegging for studentenes læring, og studentenes læringsutbytte etter endt utdanning. NOKUT vil i sine vurderinger av utdanningskvalitet særlig legge vekt på faglig nivå, om studiene og studieporteføljen fyller kriterier for relevans og om studentene gjennomfører på normert tid.

Dokumentet er et grunnlagsdokument for NOKUT, og de ulike områdene som er sentrale for studentens læringsbane vil kunne gjenfinnes i NOKUTs virkemiddelpalett:

- periodisk tilsyn med institusjonenes kvalitetsarbeid
- akkreditering av studietilbud og institusjoner
- tilsyn med eksisterende studietilbud og institusjoner
- evalueringer av fagdisipliner og fagområder
- ulike incentivordninger
- spredning av kunnskap om god praksis

Det er universitetene, høyskolene som selv er ansvarlig for utdanningskvaliteten de tilbyr, mens NOKUT kontrollerer at kvalitetsarbeidet er tilfredsstillende. I tillegg til å føre tilsyn, har NOKUT i oppgave å bidra til å utvikle kvaliteten og å informere om kvalitetstilstanden i høyere utdanning. På den måten skal NOKUT bidra til at samfunnet kan ha tillit til at utdanningskvaliteten ved norske læresteder er god.

NOKUT skal fremdeles ha periodisk tilsyn med institusjonenes kvalitetsarbeid, men dreier fokuset mot det utførte kvalitetsarbeidet rettet mot studietilbudet. I tillegg vil NOKUT fokusere på hvordan institusjoner med selvakkrediteringsrett bruker fullmaktene sine til å opprette egne utdanninger, og i hvilken grad institusjonenes programportefølje er utviklet med basis i faglig kvalitet.

Dette fokusskiftet ser vi også internasjonalt. Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area (ESG)¹ ble revidert mai 2015². Et nytt punkt handler om studentsentrert læring, undervisning og vurdering:

Institutions should ensure that the programmes are delivered in a way that encourages students to take an active role in creating the learning process, and that the assessment of students reflects this approach.

Internasjonalisering er ikke definert som et eget område i modellen. For at institusjonene skal kunne tilby høyere utdanning på høyt internasjonalt nivå, bør internasjonalisering – ute og hjemme – være en integrert del i alt studienært kvalitetsarbeid og omtales her under hvert enkelt område.

NOKUT har en bred forståelse av prosessen fram mot oppnådd læringsutbytte, og fokuserer på følgende områder:

- Læringsbane
- Startkompetanse
- Læringsutbytte
- Kunnskapsbase
- Utdanningsfaglig kompetanse
- Samspill med samfunnet
- Læringsmiljø
- Programdesign

Læringsbane

NOKUT kaller hele studentens liv på et lærested, fra opptak til mottatt vitnemål, for studentens *læringsbane*. Med dette begrepet rettes fokuset mot studentens læring i en faglig kunnskapskultur og et lærende fellesskap.

Institusjonen legger gjennom sine program- og emnebeskrivelser en plan for studentenes læring, og ved studiestart begynner prosessen med å innrullere studentene i en faglig

¹ Som Bologna-land, har Norge blant annet forpliktet seg til å etterkomme de bestemmelsene som er gitt i ESG. ESG gjelder universiteter og høyskolars kvalitetssikring av egen høyere utdanning (del 1), den eksterne kvalitetssikringen av høyere utdanning (del 2) og kvalitetssikringsorganenes kvalitetssikring av egen virksomhet (del 3).

² http://www.engq.eu/wp-content/uploads/2015/05/ESG_endorsed-with-changed-foreword.pdf

kunnskapskultur og et lærende fellesskap. I denne prosessen lærer studenten også mye utover det rent faglige. Studenten lærer måter å snakke og være på, osv. I løpet av studietiden deltar studenten for eksempel i kollokviégrupper, i studentpolitiske organisasjoner, i ekstern praksis og i prosjekter med studenter og profesjonelle. Dette kvalitetsområdet får full uttelling når studentene på sin side opplæres til å ha bevissthet rundt egen læring, lærer å lære, samt utvikler en sunn læringsstrategi. I tillegg skal studenten lære å anvende sin kunnskap og lære å skape ny kunnskap. En students *personlige læringsbane* er summen av deltakelse i alle disse fellesskapene.

Studenten kan påvirke kvaliteten på sin personlige læringsbane ved å ha en bevisst holdning til deltakelse på de ulike arenaene. Institusjonen på sin side må ha fokus på å skape gode program med et godt læringsmiljø. Læringsmiljøet legger til rette for ulike individuelle og kollektive læringsaktiviteter og strategier for hvordan studentene skal utfordres. Studentmobilitet, nasjonalt og internasjonalt, kan innenfor dette området være et godt virkemiddel for å utfordre studenten til å opparbeide mer selvstendighet og bli kjent med nye perspektiver, praksiser og læringsarenaer – hvilket igjen stimulerer studentens personlige læringsbane.

Lærestedet kan stimulere studentens læringsbane gjennom å:

- arbeide med utdanningsledelse, utdanningsfaglig kompetanse og studieprogramutvikling
- tilrettelegge for et inspirerende læringsmiljø med et godt læringstrykk, klare forventninger, personlige læringsrelasjoner og en velfungerende tilbakemeldingskultur
- sørge for at studenten også lærer i møte med arbeidslivet gjennom f.eks. praksisopphold, oppgaver med tema gitt fra arbeidslivet og inviterte foredragsholdere fra yrkeslivet
- sikre god sammenheng mellom lærings- og vurderingsformer
- legge til rette for og oppmuntre studentene til å bevege seg mellom læresteder – både nasjonalt og internasjonalt, og sikre at utveksling skjer til institusjoner som lærestedet har kvalitetssikret
- bevisstgjøre studentene om hvordan de selv kan påvirke sin personlige læringsbane samt åpne for at studenter med avvikende læringsbaner følger alternative veier

Startkompetanse

Den forkunnskapen og de andre forutsetningene (som for eksempel motivasjon og evner), studenten har med seg ved opptak til studiet omtaler vi som studentens startkompetanse. En students startkompetanse utgjør dermed selve grunnlaget for starten på studentens læringsbane gjennom utdanningen. Dette gjelder for alle utdanningsnivåer, og dreier seg ikke bare om nivået på studentens generelle faglige kompetanse. Det dreier seg også om hvorvidt kompetansen er tilpasset den aktuelle utdanningen, om utdanningene i tilstrekkelig grad bygger videre på hverandre og om studentens motivasjon for å søke/ta utdanningen. Studentens startkompetanse er av stor betydning på alle utdanningsnivåer, og det å sikre en god sammenheng og et godt samarbeid mellom de ulike nivåene (videregående skole, fagskole, bachelor, master, ph.d.) er vesentlig for å sikre en god overgang mellom utdanningsnivåene.

En student med høy startkompetanse, tilpasset det aktuelle studiet, har et godt læringspotensial og vil kunne tilegne seg et høyt læringsutbytte gjennom studiene. For en utdanning blir det viktig å ha tilgang på et tilstrekkelig antall studenter med best mulig startkompetanse. Når en student skal søke en utdanning er det en rekke faktorer som spiller inn som for eksempel egne interesseområder, kvaliteten på egne forkunnskaper, samfunnstrender, geografi, situasjonen i arbeidsmarkedet, utdanningens omdømme osv. Utdanningen på sin side må arbeide aktivt for å rekruttere studenter med best mulig startkompetanse for det aktuelle studiet. Hvordan utdanningen lykkes med det vil være helt avgjørende for dette kvalitetsområdet.

I tillegg til at det er viktig å ha gode rutiner for informasjon og opptak i forkant av et studieløp, har mottaket av studenten – starten på studiet – en stor betydning for hvordan læringsbanen vil forløpe videre. Gjennom en god studiestart som gir studenten motivasjon og gode læringsstrategier sikres en god start på læringsbanen. Dette er viktig også ved overgangen fra Bachelorstudier til Masterstudier og fra Masterstudier til ph.d.studier.

For å bidra til en best mulig start på læringsbanen kan lærestedet:

- vurdere om gjeldende rekrutterings- og opptaksprosedyrer er de best egnede til å tiltrekke studenter med best mulig startkompetanse
- gi best mulig informasjon om utdanningen både til potensielle søkere og nye studenter
- fokusere på den gode studiestarten som begynnelsen på studentens personlige læringsbane
- sette inn tiltak på slutten av hvert utdanningsnivå som forbereder og ruster studenten til neste trinn på utdannelsen
- tidlig ha fokus på videreutvikling av studentenes evne til å lære og til å etablere gode læringsstrategier

Læringsutbytte

Alle områdene for kvalitet i modellen for studienært tilsyn skal bidra til at studenten oppnår det læringsutbyttet studenten ble forespeilet ved starten på sin læringsbane.

Det er en målsetning både internasjonalt og nasjonalt å sikre at studenten oppnår intendert læringsutbytte, og at læringsutbyttebeskrivelsene skal gi en god beskrivelse av hvilken kompetanse studenten tar med seg ut i arbeidslivet. Det er viktig at undervisnings- og vurderingsformer legger godt til rette for at studenten når målene (det intenderte læringsutbyttet) i sitt studieprogram.

For at læringsutbyttebeskrivelsene skal ha denne sentrale rollen inn i læringsbanen må de være gjennomtenkte og gi et riktig bilde av den kompetansen man ønsker studenten skal sitte igjen med etter endt utdanning. Utformingen av beskrivelsene må skje i en fruktbar spenning mellom utdanningens akademiske faglighet og dens relevans for arbeidslivet. Det er en fordel med beskrivelser som er lett gjenkjennelige for studenter, for arbeidslivet og for læresteder i inn- og utland. Det vil bli en viktig oppgave fremover å sikre læringsutbyttebeskrivelser som er utformet slik at de er på riktig nivå i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR), og dermed også er på rett nivå i det europeiske kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring (EQF). EQF skal gjøre det lettere å sammenligne nasjonale kvalifikasjoner og øke mobiliteten i det europeiske utdannings- og arbeidsmarkedet. Beslektede fagmiljø kan samarbeide om å få beskrivelser som treffer riktig utdanningsnivå i NKR, som er oppdaterte i

forhold til faglig utvikling og beskriver kunnskap, ferdigheter og generell kompetanser som har relevans for arbeidslivet. Et slikt samarbeid er ikke til hinder for at man samtidig utvikler læringsutbyttebeskrivelser som gjenspeiler fagets særpreg og egenart.

For at studenten skal oppnå fastsatt læringsutbytte bør lærestedet:

- ha fokus på alle områder i det studienære kvalitetsarbeidet
- legge arbeid i å utvikle gode læringsutbyttebeskrivelser som er på riktig nivå i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk
- ha undervisningsformer som bidrar til at studentene oppnår fastsatt læringsutbytte
- ha vurderingsformer som måler om studenten har oppnådd den kunnskapen, de ferdighetene og den generelle kompetansen som er beskrevet for studieprogrammet

Kunnskapsbase

En grunnleggende forutsetning for all utdanning av høy kvalitet er at den er basert på det fremste innen forskning, faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og/eller erfaringskunnskap.

Studentene må innrulleres i en levende vitenskapskultur som kontinuerlig har fokus på og diskuterer det siste innen forskning- og utviklingsarbeid, fagets vitenskapelige grunnlag, tenkemåte og metode. Studentene må erfare hvordan forskningstilnærmingen gir endringskompetanse og innovative ferdigheter. Internasjonalisering og utveksling kan forsterke en faglig tilnærming bygget på kritisk tenkning og perspektivrikdom. Studentene må møte fagmiljøer som jobber i ulike deler av fagets kunnskapsbase, der ulike metoder og perspektiver er i bruk.

Studentene bør møte et oppdatert fagstoff og det fremste av undervisningsmetoder innenfor fagområdet de studerer. Studenter må innføres i hvordan faget har utviklet seg, hvordan faget står i dialog med kompetansebehov i samfunnet, og hvordan faget står i dialog med andre fag. Studentene må gjennom sin læringsbane bli i stand til å bruke fagets kunnskapsbase i tråd med nivået på kvalifikasjonene de oppnår.

Lærestedene har et ansvar for å skape velfungerende fagmiljø som kan vedlikeholde og videreutvikle en relevant kunnskapsbase som grunnlag for studentens læringsbane. Et fagmiljø må kunne koble forsknings- og utviklingsresultater med den siste kunnskapen på fagfeltet, og være i stand til å bringe frem ny kunnskap. Fagmiljøene bør, på alle nivå, være store og kompetente nok til å bidra inn i kunnskapsbasen. Også studentene, gjennom sine møter med kunnskapsbasen, kan bidra til å kultivere og forbedre kunnskapsbasen.

For å sikre en god kunnskapsbase bør lærestedet:

- ha internasjonale fagmiljø som kontinuerlig har fokus på å vedlikeholde og videreutvikle lærestedets kunnskapsbase, slik at den er i takt med det siste innen forsknings- og utviklingsarbeid
- aktivt innrullere studentene i lærestedets kunnskapsbase og kulturer for læring

Utdanningsfaglig kompetanse

Å tilrettelegge for andres læring er en krevende oppgave som krever god faglig og didaktisk kompetanse, og som handler om god utdanningsledelse. En god lærer må kunne gjennomføre selve undervisningen og veiledningen, her og nå, samt planlegge, vurdere, reflektere rundt og begrunne denne virksomheten.

For høyere utdanning er det utformet egne nasjonale retningslinjer for universitets- og høyskolepedagogisk basiskompetanse (vedtatt i UHRs styre 3.2.2015)³. I disse retningslinjene står det også at basiskompetansen tjener som et utgangspunkt for videre utvikling og eventuell merittering: «Institusjonene bør legge til rette for pedagogiske diskusjoner, seminarer og utviklingsprosjekter som gir grunnlag for videre utvikling av den universitets- og høyskolepedagogiske kompetansen innenfor ulike fagområder. Faglige ledere på ulike nivåer bør tillegges et spesielt ansvar for å ivareta systematisk utvikling på dette området».

Lærestedene må ha et fokus på «Den gode underviseren/veilederen», samtidig som man fastholder at utdanning er et kollegialt ansvar. Fagmiljøet må i fellesskap velge og begrunne hvilken kunnskapsbase og utdannelsesfaglig kompetanse som er nødvendig i et studieprogram.

En del undervisningsorganisering, arbeidsformer og vurderingsformer har godt fotfeste i gamle tradisjoner. Fagmiljøer som utfordrer disse tradisjonene, vil kunne videreutvikle seg mye innen disse områdene.

Alle institusjoner bør utarbeide ordninger som fører til at faglig arbeid gjennom undervisning og tilrettelegging av læringsprosesser blir meritterende.

Fagmiljøet bør samlet sett forske eller drive utviklingsarbeid på fagmiljøets egen undervisningspraksis.

I arbeidet for å styrke den utdanningsfaglige kompetansen bør den vitenskapelig tilsatte og lærestedet:

- kjenne til ulike læringsmetoder og organiseringsformer, herunder metoder for hvordan man kan holde læringstrykk og motivasjon oppe utenom undervisningen/veiledningen
- utøve god utdanningsledelse ved å omsette kunnskap om læring og undervisning til å organisere et godt læringsmiljø og til å lage gode studieplaner
- ha fokus på videreutvikling av faglig, didaktisk og digital kompetanse
- arbeide for å heve statusen til undervisning gjennom ulike incentivordninger og system for merittering.

Samspill med samfunnet

Institusjonene skal samarbeide med lokalt og regionalt samfunns- og arbeidsliv, offentlig forvaltning og internasjonale organisasjoner (UH-loven § 1-3). Institusjonene bør tilstrebe å tilby relevante utdanninger i betydningen utdanninger som arbeidslivet etterspør, og i betydningen at utdanningenes innhold er satt sammen slik at studenten får det læringsutbyttet som er viktig for fremtidig deltakelse i arbeidslivet.

Institusjonene bør jobbe systematisk og planmessig med å sikre at det faglige innholdet i utdanningene er relevant for arbeidslivet. Samtidig bør en sikre at hele utdanningsporteføljen er relevant og riktig sammensatt. Ledelsen ved universitetene og høyskolene må ta større strategisk ansvar for å sikre og utvikle utdanningsporteføljen ved egen institusjon. Porteføljen må reflektere både institusjonens faglige styrke og arbeidslivets behov.

³ http://www.uhr.no/aktuelt_fra_uhr/nasjonale_veiledende_retningslinjer_for_universitets-_og_hog

Universitets- og høyskolesektoren bør ha egnede fora for å øke samhandlingen med arbeidslivet for å høyne kvaliteten, relevansen og fleksibiliteten i studietilbudet. Foraene bør være sammensatt og organisert på en måte som gir dem direkte påvirkning både på utvikling av innhold (programnivå) og på porteføljesammensetning⁴. Det kan være behov for mer fagspesifikke samarbeidsråd enn det som er vanlig i dag. Slike råd kan bygge bro over vansker og spenninger, løse konkrete samarbeidsproblemer og gi fagmiljøet ideer og innspill som kan brukes i utviklingen av studieprogrammene.

En mer aktiv bruk av tilbakemeldinger fra tidligere studenter, for eksempel gjennom alumninettverk, vil være nyttig i utarbeidelsen av studietilbud.

Lærestedene bør legge til rette for at studentene lærer i møte med arbeidslivet gjennom blant annet økt bruk av praksisperioder i arbeidslivet, også for studier man tradisjonelt ikke har forbundet med praksisopphold. Gjennom praksis får studenten et bevisst forhold til hvordan ervervet kunnskap, ferdigheter og kompetanse kan benyttes i arbeidslivet, og kan samle erfaring som igjen utløser relevante spørsmål i egen læringsbane. Praksisoppholdene bør ha en tydelig faglig innretning og være kvalitetssikret av institusjonene. Bachelor- og masteroppgaver skrevet i samarbeid med arbeidslivet, og økt bruk av gjesteforelesere vil også kunne bidra til mer samarbeid og relevans.

For å sikre et godt samspill med arbeidslivet kan lærestedene:

- organisere fora for kontakt med arbeidslivet på hensiktsmessig nivå
- arbeide mer systematisk for å sikre at utdanninger og utdanningsporteføljen er relevant for arbeidslivet
- aktivt bruke tilbakemeldinger fra tidligere studenter og alumninettverk i utarbeidelsen av studietilbud
- legge til rette for at studentene lærer i møte med arbeidslivet gjennom f.eks. flere praksisplasser, oppgaveskriving og gjesteforelesere.

Læringsmiljø

I et helhetlig læringsmiljø inngår fysiske, psykososiale og organisatoriske forhold. Med læringsmiljø mener NOKUT, i tillegg til hvordan disse faktorene virker inn på studentens velferd, hvordan de legger til rette for god læring.

Institusjonens arbeid med læringsmiljø skal dokumenteres og inngå som en del av institusjonenes interne system for kvalitetssikring. Resultater fra ulike evalueringer som Studiebarometeret og lokale studentundersøkelser bør få konsekvenser for videre satsing på læringsmiljø.

Et godt læringsmiljø bør legge til rette for bruk av andre undervisnings- og vurderingsmetoder enn kun tradisjonelle forelesninger/klasseundervisning, som for eksempel det omvendte klasserommet (flipped classroom), problembasert læring, teamundervisning, debatt-, drama og rollespillkurs, læringsverksted og «learning by doing». Lærestedene bør også legge til rette

⁴ Lovpålagte råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA) synes i dag å ha liten betydning på studieprogramnivå. Se NOKUT-rapport av Haakstad og Kantardjiev (2015): [Arbeidslivsrelevans i høyere utdanning](#)

for anvendelsen av nye vurderingsformer som kan være bedre egnet til å måle intendert læringsutbytte enn tradisjonelle skoleeksamener.

Lærestedenes læringsmiljøutvalg (LMU) skal delta i planleggingen av tiltak vedrørende læringsmiljø. NOKUT mener institusjonene bør sørge for en god forankring av LMU-ene i ledelsen, og synliggjøre LMU-enes rolle på institusjonen.

For å sikre et godt læringsmiljø bør lærestedene:

- ha en infrastruktur som legger til rette for bruk av nye undervisnings- og vurderingsformer
- analysere og anvende resultater fra ulike studentundersøkelser til å forbedre læringsmiljøet
- sørge for å forankre Læringsmiljøutvalg i ledelsen og synliggjøre utvalgenes rolle på institusjonen

Programdesign

Et godt programdesign sikrer at studieprogrammet holder hva det lover, inkludert at det er i tråd med læringsutbyttebeskrivelsene. Institusjonene skal jevnlig gjennomgå og evaluere sine studieprogram for å sikre at de når oppsatte mål og svarer til studentens og samfunnets behov. Slike evalueringer bør resultere i en stadig forbedring av studieprogrammet og andre faktorer som påvirker studentenes læringsbane.

Å designe et program er en kompleks aktivitet som krever god utdanningsledelse. Mange aktører er involvert: Studenter, administrasjon, vitenskapelig/kunstnerisk tilsatte, ledelse osv. I tillegg må man ta hensyn til hva rammene rundt gir av føringer som for eksempel økonomi, personalressurser, lover og forskrifter.

Studieprogrammene bør inneholde gode og relevante læringsutbyttebeskrivelser som er på riktig nivå i forhold til Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk. Det bør være et godt samsvar mellom læringsutbyttebeskrivelser, undervisnings- og vurderingsformer, jfr. ESGs nye punkt om studentsentrert læring, undervisning og vurdering (se innledning), og programmet bør legge til rette for læringsmiljø som stimulerer studentene til å være aktive i sin egen læringsprosess/læringsbane. Design av studieprogram bør være en arena hvor vitenskapelig/kunstnerisk tilsatte kan diskutere fag og faglig utvikling.

Programbeskrivelsen bør angi når og hvordan studentutveksling kan skje, og med hvilke samarbeidsinstitusjoner.

Et godt organisert studieprogram vil bidra til å øke studentenes læringsutbytte og sikre en tettere kobling mellom FoU og utdanning, i tillegg til å bidra til en mer effektiv administrasjon.

For å sikre gode programdesign bør lærestedene:

- jevnlig evaluere sine studieprogram og bruke resultatene til kontinuerlig forbedring
- ha fokus på styrking av utdanningsledelse i alle ledd i et programdesign
- sørge for relevante læringsutbyttebeskrivelser på rett nivå i Nasjonal kvalifikasjonsrammeverk
- benytte undervisnings- og vurderingsformer som bidrar til at studenten oppnår intendert læringsutbytte